

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора кафедри практичної психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Гуляс Інеси Антонівни на дисертацію Дикого Ярослава Олеговича «Психологічне деталювання вчинку волонтерства», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 58.082.092 Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дисертації. У сучасних соціокультурних реаліях українського суспільства феномен волонтерства набуває непересічної соціальної значущості та глибокого психологічного сенсу, адже проявляється як особливий спосіб особистісного існування, морального самовизначення і відповідального вчинення. Масове залучення громадян до волонтерської діяльності, її екзистенційне наповнення, поєднання альтруїстичних цінностей і мотивів із переживанням особистісної трансформації актуалізують потребу в науковому осмисленні волонтерства не лише як діяльності, а й як повновагомого вчинку у канонічному розумінні.

Дисертація Я. О. Дикого є своєчасною та концептуально виваженою, оскільки спрямована на подолання фрагментарності існуючих підходів до вивчення волонтерства та пропонує нову методологічну оптику – психологічне деталювання, яке дає змогу мікроподієво аналізувати внутрішню логіку вчинкового акту. Особливої значущості робота набуває в умовах суспільних трансформацій, коли постає необхідність диференціації автентичного волонтерського вчинення від формалізованих або імітаційних форм просоціальної активності. Відтак обрана тема безперечно є актуальною, має важливе теоретичне й прикладне значення та відповідає сучасним запитам психологічної науки і практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Основні наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи характеризуються високим ступенем обґрунтованості та внутрішньої логічної узгодженості. Автор демонструє ґрунтовне володіння

методологічним апаратом психології, коректно застосовує вчинковий, циклічно-вчинковий і вітакультурний підходи, поєднуючи їх із власною логіко-аналітичною процедурою психологічного деталювання.

Достовірність отриманих результатів забезпечується комплексним використанням валідних і стандартизованих психодіагностичних методик, значним обсягом емпіричної вибірки ($n = 395$), поєднанням кількісного та якісного аналізу даних, а також логічною послідовністю інтерпретації результатів. Висновки до розділів і загальні висновки дисертації впливають із теоретичних положень та емпіричних даних і не суперечать їм.

Окремої уваги заслуговує високий ступінь обґрунтованості та практичної релевантності рекомендацій, сформульованих у дисертації, адже вони мають не декларативний характер, а безпосередньо впливають із теоретичних узагальнень і результатів емпіричного дослідження, логічно пов'язані з виокремленими модусами зреалізування волонтерства та системою психологічних детермінант, що їх зумовлюють. Запропоновані рекомендації враховують специфіку ціннісно-мотиваційної організації особистості волонтера, рівень сформованості вольових і рефлексивних механізмів, а також ризики емоційного виснаження й псевдоактуалізації. Це надає їм не лише прикладної значущості, а й методологічної коректності, оскільки вони орієнтовані на підтримку автентичного вчинкового волонтерства, оптимізацію психологічного супроводу волонтерів і підвищення ефективності професійної діяльності психологів у роботі з волонтерськими спільнотами.

Новизна дослідження та одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційного дослідження Я. О. Дикого головню полягає у принципово новому способі осмислення волонтерства як повновагового вчинку особистості. Вперше волонтерство концептуалізовано не як різновид просоціальної діяльності чи форму громадянської активності, а як цілісний психосоціальний акт, внутрішньо організований за логікою канонічного вчинку у розумінні В. А. Роменця та циклічно-вчинкового підходу А. В. Фурмана. Такий підхід забезпечив подолання редукціоністських трактувань волонтерства, вивів аналіз цього феномену на рівень повновагового вчинення й уможливив

розкриття єдності ціннісних орієнтацій, мотиваційних імпульсів, діяльних актів і рефлексії у структурі волонтерського вчинку.

Суттєвим науковим здобутком є те, що вперше запропоновано та теоретично обґрунтовано поняття психологічної деталі як мікроподії унікального психологічного й соціального наповнення, що виконує гносеологічну функцію у покомпонентному аналізі вчинку. Вперше розроблено й імplementовано процедуру психологічного деталювання як логіко-аналітичний інструмент дослідження складних психосоціальних явищ, зокрема вчинку волонтерства, який інтегрує аксіопсихологічні, мотиваційні, діяльні та рефлексивні виміри особистісного досвіду. Запропонована процедура передбачає мікроподієвий аналіз ковітального досвіду волонтера, що уможлиблює часопросторову локалізацію визначальних переживань, світоглядних універсалій та особливостей особистісної мобілізації, тим самим забезпечуючи нові методологічні можливості для аналізу морально насичених і екзистенційно значущих форм людської активності.

Новизна одержаних емпіричних результатів полягає в тому, що вперше емпірично досліджено волонтерство як канонічний вчинок і запропоновано типологію чотирьох модусів його зреалізування (операційний, дії, діяльності, вчинення) з урахуванням ціннісних, мотиваційних, діяльних і рефлексивних психологічних деталей. Подальшого розвитку набули уявлення про волонтерство як ковітальну подію, що виходить за межі прагматичної соціальної дії й постає значущим актом самотворення, внутрішньої трансформації та громадянської відповідальності особистості. Запропонований модусний підхід забезпечує науково обґрунтовану диференціацію автентичного волонтерського вчинення від його формалізованих або імітаційних форм і становить істотний внесок у розвиток психології вчинку.

Зміст дисертації та відповідність встановленим вимогам. Дисертаційна робота Я. О. Дикого має чітко вибудовану, завершену та внутрішньо узгоджену структуру, яка містить вступ, три логічно взаємопов'язані розділи і висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Така структурна організація забезпечує

послідовне розгортання авторського задуму від теоретичного і методологічного обґрунтування проблеми до її емпіричного вивчення та інтерпретації результатів. Зміст роботи повністю відповідає поставленій меті та завданням дослідження, характеризується концептуальною цілісністю, логічною виваженістю й методологічною зрілістю викладу.

Перший розділ дисертації «Теоретичні питання і методологічні основи психологічного деталювання» присвячений глибокому аналізу поняття деталі та деталювання у міждисциплінарному науковому дискурсі й виконує важливу методологічну функцію, оскільки закладає теоретичні підвалини авторського підходу. В другому розділі – «Концептуальні засади психологічного деталювання вчинку волонтерства» – послідовно й аргументовано розгорнуто концептуалізацію вчинку волонтерства у межах канонічної теорії вчинку та циклічно-вчинкового підходу, що дозволяє цілісно осмислити психологічну структуру волонтерського вчинення. Третій розділ – «Обґрунтування результатів емпіричного дослідження вчинку волонтерства» – містить результати масштабного емпіричного дослідження, подані з дотриманням вимог наукової логіки, коректної інтерпретації та методологічної обґрунтованості.

Зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія». Робота вирізняється достатнім обсягом, науковою аргументованістю, коректністю використання категорійно-поняттєвого апарату та дотриманням принципів академічної доброчесності. Поданий матеріал є системним, науково цінним і свідчить про сформованість у здобувача здатності до самостійного здійснення повноцінного психологічного дослідження.

Дисертаційна робота Я. О. Дикого виконана самостійно, з дотриманням принципів академічної доброчесності, що регламентують сучасну науково-дослідницьку діяльність. У процесі підготовки дисертації автор коректно використовує наукові ідеї, концепції та емпіричні дані інших дослідників, забезпечуючи належне бібліографічне оформлення та точність посилань

відповідно до чинних вимог. Відсутність порушень академічної доброчесності, підтверджена довідкою за результатами перевірки дисертаційної роботи в програмі StrikePlagiarism, засвідчує, що дисертація повністю відповідає етичним і правовим нормам наукової діяльності та може бути рекомендована до публічного захисту.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості цілеспрямованого використання отриманих результатів у професійній діяльності психологів-практиків, які здійснюють психологічний супровід волонтерів, волонтерських спільнот, громадських організацій і благодійних фондів. Запропонована автором процедура психологічного деталювання може бути застосована як діагностичний, консультативний і рефлексивний інструмент для виявлення особливостей мотиваційної організації волонтерської діяльності, рівня вчинкової зрілості особистості, а також для профілактики емоційного виснаження, псевдоактуалізації та зниження ефективності волонтерської участі.

Матеріали дисертації мають виразну навчально-методичну цінність і можуть бути використані у викладанні дисциплін психологічного профілю в закладах вищої освіти, зокрема таких курсів, як «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Психодіагностика», а також у процесі підготовки та підвищення кваліфікації психологів і соціальних працівників. Практична апробація результатів дослідження в освітній діяльності підтверджується відповідними довідками про впровадження, що засвідчує їх прикладну значущість і наукову обґрунтованість.

Повнота викладення результатів у наукових публікаціях. Основні теоретичні положення, методологічні підходи та результати емпіричного дослідження, представлені у дисертаційній роботі, достатньо повно й системно висвітлені у наукових публікаціях здобувача. Матеріали дисертації апробовано у чотирьох статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, а також усеми тезах, що увійшли до збірників за підсумками всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій. Така апробація забезпечує належний рівень наукової верифікації результатів дослідження. Публікації

відзначаються тематичною узгодженістю з дисертаційним дослідженням, логічною послідовністю викладу та коректним використанням психологічної термінології. Висока публікаційна активність здобувача засвідчує системну роботу над проблематикою дослідження, дотримання принципів академічної доброчесності та відповідність вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Зауваження та дискусійні питання. Відзначаючи високий науковий рівень, теоретичну обґрунтованість і практичну значущість дисертаційної роботи, вважаємо за можливе висловити окремі зауваження та побажання дискусійного і рекомендаційного характеру:

1. У теоретичній частині роботи було б методологічно продуктивним дещо ширше зіставити авторську процедуру психологічного деталювання з іншими якісними підходами (наративним, феноменологічним), що дало б змогу додатково окреслити межі її застосування.

2. В емпіричному розділі методологічно доцільним видається більш розгорнуте представлення прикладів якісного аналізу психологічних деталей як ілюстрації їх смислової унікальності.

3. Практичні рекомендації доцільно було б доповнити окремим блоком щодо використання психологічного деталювання у профілактиці емоційного вигорання волонтерів.

Висловлені зауваження та побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи, мають рекомендаційний характер і спрямовані на подальше поглиблення та розширення наукового потенціалу представленого дослідження.

Висновок про відповідність роботи встановленим вимогам МОН.

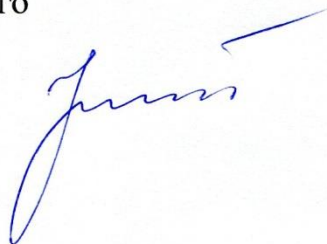
Кваліфікаційна наукова праця Дикого Ярослава Олеговича на тему «Психологічне деталювання вчинку волонтерства» постає цілісним і науково завершеним дослідженням, у межах якого сформульовано оригінальні теоретичні узагальнення, обґрунтовано методологічно нові підходи й отримано результати з виразною прикладною значущістю, що поглиблюють сучасні уявлення про психологію вчинку та психологічну природу волонтерства.

Здобувач продемонстрував високий рівень фахової компетентності, ґрунтовне володіння актуальним методологічним інструментарієм і здатність до самостійного вирішення складних теоретичних і практичних проблем сучасної психології.

За змістом, науковим рівнем, новизною, теоретичною і практичною цінністю отриманих результатів, а також за якістю їх оприлюднення, дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341, 19.05.2023 р. № 502 та 03.05.2024 р. № 507), а її автор – Дикий Ярослав Олегович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
практичної психології Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича

Інеса ГУЛЯС

